

## ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ ОСНОВ ПРОТИДІЇ

### FINANCING OF TERRORISM: PROBLEMS OF DEFINING AND ACTUALIZING THE LEGAL BASIS OF COUNTERACTION

Іщук А.М., PhD, докторант 1 курсу  
спеціальності 12.00.11 – Міжнародне право,  
кафедри морського та міжнародного права  
Міжнародний гуманітарний університет

У статті здійснено теоретико-правовий аналіз поняття «фінансування тероризму» в системі міжнародного права. Розкрито зміст терміну крізь призму доктринальних підходів та міжнародно-правових норм, які регламентують боротьбу з терористичною діяльністю.

Особливу увагу приділено аналізу положень Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, а також рекомендаціям FATF, які визначають глобальні стандарти запобігання та протидії цьому явищу правової дійсності. Визначено, що у міжнародно-правовій практиці спостерігається відсутність єдиного підходу до тлумачення поняття фінансування тероризму, що зумовлює необхідність його подальшої концептуалізації та уніфікації.

У статті простежено еволюцію доктринальних підходів до розуміння сутності цього феномену, а також підкреслено роль фінансових механізмів у забезпеченні діяльності терористичних структур. Наголошено, що фінансування тероризму охоплює як пряме надання коштів для терористичних актів, так і опосередковані форми підтримки, включаючи використання благодійних фондів, криптовалют та транснаціональних фінансових потоків.

Автор обґрунтовує, що ефективна міжнародно-правова протидія можлива лише за умови узгодження термінологічної бази та вироблення єдиних стандартів визначення і кваліфікації фінансування терористичної діяльності. Сформуовано висновок, що поняття «фінансування тероризму» має складну й багатовимірну природу, оскільки поєднує правові, економічні та політичні аспекти. Наголошено, що саме узгодження термінологічних і правових підходів до визначення поняття фінансування тероризму є ключовою умовою підвищення ефективності міжнародної системи безпеки. Подальший розвиток міжнародно-правового регулювання в цій сфері має ґрунтуватися на уніфікації понять, зміцненні механізмів контролю за фінансовими потоками та вдосконаленні взаємодії між державами.

**Ключові слова:** тероризм, фінансування тероризму, міжнародне співробітництво, міжнародне право, відмивання коштів, протидія.

The article provides a theoretical and legal analysis of the concept of «terrorist financing» in the international legal system. The meaning of the term is revealed through the prism of doctrinal approaches and international legal norms that regulate the fight against terrorist activities.

Particular attention is paid to the analysis of the provisions of the 1999 UN Convention on the Suppression of the Financing of Terrorism, as well as the FATF recommendations, which define global standards for preventing and combating this phenomenon of legal reality. It has been determined that in international legal practice there is no single approach to the interpretation of the concept of terrorist financing, which necessitates its further conceptualization and unification.

The article traces the evolution of doctrinal approaches to understanding the essence of this phenomenon and emphasizes the role of financial mechanisms in supporting the activities of terrorist structures. It is emphasized that the financing of terrorism includes both the direct provision of funds for terrorist acts and indirect forms of support, including the use of charitable foundations, cryptocurrencies, and transnational financial flows.

The author argues that effective international legal countermeasures are only possible if the terminology is harmonized and uniform standards for defining and qualifying the financing of terrorist activities are developed. The conclusion is made that the concept of «terrorist financing» is complex and multidimensional in nature, as it combines legal, economic, and political aspects. It is emphasized that the harmonization of terminological and legal approaches to defining the concept of terrorist financing is a key condition for improving the effectiveness of the international security system. Further development of international legal regulation in this area should be based on the unification of concepts, the strengthening of mechanisms for controlling financial flows, and the improvement of cooperation between states.

**Key words:** terrorism, financing of terrorism, international cooperation, international law, money laundering, counterterrorism.

**Постановка проблеми.** В наш час проблема тероризму залишається однією з найактуальніших загроз для світової безпеки. Терористичні угруповання активно пристосовуються до сучасних умов, використовуються нові технології та міжнародні фінансові схеми для забезпечення своєї діяльності. Відомо, що існування тероризму можливе в значній мірі на наявності джерел його фінансової підтримки. Головним фактором ефективної боротьби з будь-яким проявом тероризму, що в тій чи іншій мірі зменшує активність терористичної діяльності, є протидія фінансуванню як малих екстремістських груп, так і міжнародних терористичних організацій.

Розроблення методологічних основ протидії фінансуванню тероризму як явищу міжнародно-правової дійсності потребує створення обґрунтованої теоретичної бази, важливою складовою якого є вдосконалення та розвиток понятійно-категоріального апарату. Проблематика застосування правових понять і визначення їхнього змісту

має виняткове значення для юридичної теорії та практики. У міжнародному праві такі поняття визначають зміст правових приписів. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю ґрунтовного аналізу доктринальних та нормативних підходів до визначення поняття «фінансування тероризму», оскільки вони відображають об'єкт правового регулювання та дозволяють встановити межі дії правових норм.

**Стан дослідження.** Наукові дослідження в області протидії фінансуванню тероризму проводили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: О. Баранов, Х. Вальс-Прієто, А. Гніданик, І. Грабчук, Л. Демидова, Т. Єфименко, М. Джофре, С. Загороднюк, Н. Зелінська, С. Карвацька, Є. Коновалова, С. Ландо, Д. Мельник, С. Міхальов, П. Ріордан, В. Стамевський, К. Хейльброннер, В. Яремчик та інші. Проте наукові доробки вищезгаданих вчених присвячені кримінальному та міжнародним аспектам даного явища правової дійсності, не акцентуючи увагу на аналізі самого

визначення та його трактування в правових актах міжнародного та національного рівнів та правовій доктрині.

**Метою даного дослідження** є розкриття доктринально-концептуальних підходів до розуміння поняття «фінансування тероризму» та надання рекомендацій щодо вдосконалення його теоретико-правового змісту.

**Виклад основних положень.** Фінансування тероризму є специфічним явищем правової дійсності, що розглядається як окрема форма терористичної діяльності, що в значній мірі загрожує національній безпеці держави. В умовах глобалізації, активного розвитку фінансових технологій, цифрових валют та анонімних платіжних систем з'являються нові форми і механізми перерахування коштів, що ускладнюють виявлення та припинення фінансових потоків, пов'язаних із терористичною діяльністю. Саме тому аналіз змісту, правової природи поняття «фінансування тероризму» набуває особливого значення як з теоретичної, так і практичної точки зору.

Особливої ваги необхідність актуалізації правових основ протидії фінансуванню тероризму набуває, зважаючи на триваючу повномасштабну агресію Російської Федерації, яку сімома державами-членами Європейською Союзом (Литва, Латвія, Естонія, Чехія, Нідерланди, Польща, Словаччина) визнано державою-спонсором тероризму.

31 січня 2024 року Міжнародний суд ООН оголосив рішення у справі за позовом України проти РФ в рамках Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Позов стосувався фінансування РФ тероризму та вчинення актів расової дискримінації. Згідно з рішенням суду, Російська Федерація не виконала зобов'язань із розслідування випадків фінансування тероризму. Зокрема, «Російська Федерація, не вживши заходів щодо розслідування фактів, які містяться в інформації, отриманій від України щодо осіб, що ймовірно вчинили злочин, передбачений статтею 2 Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму порушила своє зобов'язання відповідно до пункту 1 статті 9 зазначеної Конвенції. Згідно із зазначеним судовим рішенням «у РФ не було підстав вважати, що вона фінансує терористів». «За відсутності такої обгрунтованої підозри, Російська Федерація також не зобов'язана за статтею 18 обмежувати будь-яке фінансування ДНР і ЛНР».

Російська Федерація посилалась на власне тлумачення терміну «активи» відповідно до статті 1, параграфу 1 Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, визнаючи їх як «банківські кредити, дорожні чеки, банківські чеки, грошові перекази, акції, цінні папери, облігації, витрати, акредитиви, а також документи та інструменти, що засвідчують підтвердження права власності або інтересу до таких активів». Згідно з вказаним тлумаченням, Російська Федерація посилалась на неможливість використання положень статті 2 Конвенції, зокрема в частині широкої заборони усіх форм підтримки підозрюваних терористичних угруповань [12].

Перспективним з точки зору теоретико-правового осмислення поняття «фінансування тероризму» є аналіз положень міжнародних та національних правових документів, що регламентують дане питання.

З міжнародно-правової точки зору осмислення поняття «фінансування тероризму» сформувалось завдяки узгодженим документам, котрі спрямовані на боротьбу з тероризмом. В міжнародно-правових документах поняття «фінансування тероризму» вперше знайшло своє відображення в Міжнародній конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р. Відповідно до п. 1 ст. 2 Конвенції «будь-яка особа чинить злочин за змістом цієї Конвенції, якщо вона будь-якими методами, прямо чи опосередковано, незаконно та умисно надає кошти або здійснює їх збір з наміром, щоб вони використовувались, або при

усвідомленні того, що вони будуть використані, повністю чи частково, для вчинення: а) будь-якого діяння, яке являє собою злочин відповідно до сфери застосування одного з договорів, перелічених у додатку, та до визначення, що міститься в ньому; б) будь-якого іншого діяння, спрямованого на те, щоб викликати смерть будь-якої цивільної особи або будь-якої іншої особи, яка не бере активної участі у воєнних діях в ситуаціях збройного конфлікту, або заподіяння їй тяжке тілесне ушкодження, коли мета такого діяння в силу його характеру чи контексту полягає в тому, щоб залякати населення чи змусити уряд чи міжнародну організацію вчинити будь-яку дію або утриматися від неї» [7].

В контексті аналізу міжнародно-правових норм, що регламентують фінансування тероризму варто наголосити, що ст. 1 Конвенції Ради Європи «Про запобігання тероризму» [3], а також ст. 1 Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» [4] використовують тотожні поняття терміну «фінансування тероризму». Визначення, котрі містяться в вище згаданих документах збігаються з формулюванням, що закріплене в ст. 2 Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., що свідчить про визнання такого підходу універсальним для міжнародної практики в даній сфері.

Таким чином, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р. забезпечує єдине розуміння та застосування поняття «фінансування тероризму» на міжнародному рівні. Хоча держави не зобов'язані імплементувати в свої законодавчі акти дослівне формулювання і саме в якості самостійного злочину фінансування тероризму, проте, тим не менш, врахування такого діяння в якості самостійного в національному законодавстві більш ніж доречно. Україна здійснила ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму в 2002 році.

Фінансування тероризму знаходить своє відображення і в рекомендаціях групи з розроблення фінансових заходів з відмивання грошей (ФАТФ). ФАТФ розробила загально-визначений комплекс принципів і стандартів, систематизованих у сорока рекомендаціях, серед яких ключове місце посідають положення, що стосуються фінансування терористичної діяльності. Водночас, попри свій статус провідного міжнародного органу, який формує правові засади протидії фінансуванню тероризму, ФАТФ не надає чіткого визначення терміну «фінансування тероризму», навіть у своїх восьми «Спеціальних рекомендаціях у боротьбі з фінансуванням тероризму». В згаданих рекомендаціях наголошується на необхідності ратифікації Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., встановлення кримінальної відповідальності за фінансування тероризму, встановлення обов'язку для кредитно-фінансових установ інформувати правоохоронні органи про підозрілі операції або насторожуючі дії клієнтів, що свідчить про можливий зв'язок з терористичними організаціями, запропоновано використовувати конкретні механізми замороження, конфіскації та арешту активів [10].

Варто також зазначити, що з лінгвістичної точки зору дієслово «фінансувати» означає «забезпечити грошовими коштами або фінансами». Проте закріплення спеціального правового визначення «фінансування тероризму» в міжнародних актах свідчить про те, що його зміст входить за межі простого надання фінансів. Ще поняття охоплює широке коло дій, спрямованих на підтримку терористичної діяльності, що й зумовило необхідність його точного юридичного визначення.

Таким же шляхом пішов і вітчизняний законодавець. Поняття «фінансування тероризму» в українському законодавстві з'явилося у зв'язку з доповненням 18 травня

2010 р. положень Кримінального кодексу України ст. 258-5 та внесення змін і доповнень до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом». Формування фінансування тероризму в національному законодавстві України засновані на конвенційній дефініції. Кримінальний кодекс України трактує фінансування тероризму як «дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної організації, підготовки або вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації)» (ст. 258-5) [5].

Визначення поняття «фінансування тероризму» міститься і в Законі України «Про боротьбу з тероризмом». Згідно з положеннями останнього під фінансуванням тероризму розуміється надання чи збір будь-яких активів з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для організації, підготовки і вчинення окремим терористом або терористичною організацією визначеного КК України терористичного акту, утягнення у вчинення терористичного акту публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, будь-якої терористичної діяльності, а також спроба здійснення таких дій [9].

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» містить наступне визначення поняття «фінансування тероризму» – це надання чи збір будь-яких активів з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для: будь-яких цілей окремим терористом, терористичною групою або організацією визначеного КК України терористичного акту; втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи організації; сприяння вчиненню терористичного акту; провадження будь-якої іншої терористичної організації, а також способи вчинення таких дій [8].

Як бачимо підходи до розуміння поняття «фінансування тероризму», що містяться в вітчизняних нормативно-правових актах дуже схожі з одного боку, а з іншого – враховують значну кількість характеристик даного явища правової дійсності.

Складність феномену фінансування тероризму стає причиною, що унеможливує розробку однозначного визначення даного явища правової дійсності. Шведський вчений К. Хейльброннер розмірковує про тероризм, відмічає, що «неможливо в принципі опрацювати єдине та визнане всіма державами світового співтовариства визначення міжнародного тероризму, а тому варто припинити такі спроби» [14, с. 25]. Це справедливо і відносно поняття «фінансування тероризму».

Втім в сучасній юридичній науці робляться спроби з опрацювання загальновизнаного визначення фінансування тероризму. Так, ряд авторів неправомірно звужують феномен фінансування тероризму до надання грошових коштів, що використовуються у терористичній діяльності. Так, в інтерпретації С. Буткевича фінансування тероризму – «це надання грошових коштів або іншого майна чи їх зберігання з метою повного або часткового використання у терористичній діяльності» [1, с. 56]. Дане формулювання, однак, не охоплює всіх форм фінансування тероризму (пряме надання коштів для терористичних актів, так і опосередковані форми підтримки, включаючи використання благодійних фондів, криптовалют та транснаціональних фінансових потоків), не відображає зв'язку з суб'єктами терористичної діяльності, не розкриває способів та методів фінансування тероризму.

На думку С. Загороднюка та В. Дапілки «фінансування тероризму – сукупність методів і засобів покриття витрат, необхідних для вчинення терористичного акту чи

діяльності терористичної групи (організації)» [2, с. 17]. Приведене визначення фінансування тероризму має системний характер, зокрема, підкреслюється, що йдеться не про окрему дію, а про сукупність методів та способів, а також автори акцентують увагу на зв'язку з конкретними цілями – вчинення терористичного акту. Однак дане визначення не розкриває існуючі компоненти даного явища правової дійсності.

Більш розгорнуте визначення поняття «фінансування тероризму» надає К. Мельник. На думку вченого під даним явищем варто розуміти «постачання особі, групі осіб або терористичним організаціям грошових й інших засобів, метою яких є здійснення загально небезпечних діань або загроз, що спрямовані на залякування населення або окремих соціальних груп, з метою прямої чи непрямой дії на ухвалення певного рішення або відмову від нього в інтересах терористів» [6, с. 226].

Дещо інший підхід до розуміння поняття «фінансування тероризму» пропонують І. Качов та Ю. Ільченко. Вчені трактують це поняття як «надання чи збирання активів будь-якого типу з усвідомленням, що їх буде використано повністю або частково для будь-яких цілей, пов'язаних із терористичною діяльністю. Це може включати підтримку окремих терористів, терористичних груп чи організацій, підготовки або здійснення терористичних актів, залучення до таких дій, публічні заклики до їх здійснення, створення терористичних структур, а також відноситься будь-яка спроба здійснення таких дій» [11, с. 103].

Аналіз доктринальних підходів до визначення поняття «фінансування тероризму» буде неповним без врахування напрацювань, представлених у зарубіжній науковій літературі. У зарубіжній доктрині поняття «фінансування тероризму» розглядається переважно у контексті запобігання та протидії терористичній діяльності. Для зарубіжним вчених характерна лаконічність і концептуальність у формулюванні дефініцій, що пояснюється прагненням уникати надмірно дискусійних трактувань. Багато дослідників виходить з того, що будь-яке правове поняття є відкритим для наукової критики, тому визначення мають бути гнучкими аби охоплювати ключові ознаки поняття «фінансування тероризму». У зв'язку з цим визначення поняття «фінансування тероризму» у працях іноземних вчених, як правило, мають стислий та узагальнений характер.

Яскравим свідченням зазначеної тенденції є підхід македонських вчених до визначення поняття «фінансування тероризму», в межах якого автори розглядають це явище як «це збір і розподіл коштів з метою їх використання для вчинення терористичних актів» [16, с. 45].

М. Джофре, А. Азіані, Е. Вілла фінансування тероризму розглядають як «надання фінансових ресурсів окремими особами або групами, призначених для підтримки насильницьких дій, спрямованих на залякування населення, примус до держави чи міжнародної організації або допомогу тим, хто намагається вчинити такі дії» [15].

В інтерпретації Стіва Доу «фінансування тероризму» є багатограним і складним процесом, що включає збір, переміщення та використання коштів та інших активів. Збір коштів здійснюється з численних джерел, в тому числі легальних і нелегальних, внутрішніх і закордонних, і в ньому беруть участь як добровільні, так випадкові учасники. Переміщення коштів та інших активів може здійснюватися через фінансову систему, з використанням підпільних та незаконних фінансових каналів, шляхом контрабанди або через торгівлю в межах або між юрисдикціями. Використання коштів та інших активів передбачає не тільки пряме фінансування терористичних атак, а й фінансування підготовчих та допоміжних заходів» [13, р. 4].

Проводячи порівняльний аналіз підходів до розуміння поняття «фінансування тероризму», що запро-

поновані юридичною спільнотою та вітчизняним законодавцем можна дійти наступних висновків: по-перше, і доктринальний і нормативний підходи до трактування даного поняття мають бути більш ширшими та глибшими, зокрема, включати не лише пряме надання коштів, а й застосування ресурсів в будь-якій формі (матеріальні цінності, послуги, технології, кріптовалюта, цінні папери), що можуть сприяти тероризму; включати непряме фінансування, коли кошти заходять через посередників або легалізуються; по-друге, мають включати дії, спрямовані на попередження або блокування фінансування, навіть якщо терористичний акт ще не відбувся, що цілком узгоджується з міжнародними стандартами ФАФТ та Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р.; по-третє, містити розширений перелік дій – включаючи збирання, переказ, посередництво, надання доступу до активів тощо.

**Висновки.** Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що поняття «фінансування тероризму» має

складну й багатомірну природу, оскільки поєднує правові, економічні та політичні аспекти. Аналіз міжнародно-правових актів і доктринальних підходів свідчить про відсутність єдиного, універсального визначення цього терміну. Різні міжнародні інституції, зокрема ООН і ФАТФ, формують власні підходи до розуміння сутності фінансування тероризму, проте їхні положення мають рекомендаційний або рамковий характер. Це зумовлює необхідність подальшої гармонізації термінології на рівні міжнародного права для забезпечення ефективної співпраці держав у сфері протидії терористичним загрозам.

Отже, узгодження термінологічних і правових підходів до визначення поняття фінансування тероризму є ключовою умовою підвищення ефективності міжнародної системи безпеки. Подальший розвиток міжнародно-правового регулювання в цій сфері має ґрунтуватися на уніфікації понять, зміцненні механізмів контролю за фінансовими потоками та вдосконаленні взаємодії між державами.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буткевич С.А. Щодо запобігання та протидії фінансуванню тероризму. *Право і безпека*. 2009. № 1. С. 55–60.
2. Загороднюк С.О., Допілка В.О. Фінансування тероризму як злочин терористичної спрямованості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3-4. С. 16–18.
3. Конвенції Ради Європи «Про запобігання тероризму» від 16 травня 2005 р. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_712#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text)
4. Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» від 16 травня 2005 р. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_948#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text)
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-25. Ст. 131. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Мельник К.В. Міжнародно-правове нормативне закріплення поняття «фінансування тероризму». *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2016. № 6. С. 225–228.
7. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09 грудня 1999 р. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_518#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text)
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06 грудня 2019 р. № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
9. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. Ст. 180. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
10. Рекомендації FATF Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансування тероризму і розповсюдження зброї масового знищення. <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf>
11. Ткачов І.В., Ільченко Ю.О. Фінансування тероризму: міжнародні стратегії протидії та їхній вплив на Україну. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86. Ч. 4. С. 102–109.
12. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Judgment, I.C.J. Reports 2024. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20240131-jud-01-00-en.pdf>
13. Dawe S. Understanding terrorist financing risk. // Countering the financing of terrorism: good practices to enhance effectiveness. Washington, DC: International Monetary Fund, 2023. P. 1–40.
14. Heilbronner K. Rechtsfragen der internationalen Terrorismusbekämpfung. *Schweizerisches Jahrbuch fur Internationales Recht*. 1991. Bd. 47. S. 11–31.
15. Jofre M., Aziani A., Villa E. Terrorist Financing: traditional vs. Emerging financial technologies. *Terrorism and Political Violence*. 2024. P. 1–14.
16. Stamevski Vasko, Slamkov Gjorgi, Stamevska Elizabeta. Financing of terrorism – looking at money laundering and organized crime as main forms of financing. *International Scientific Journal «Sui Generis»*. 2023. № 1. Vol. 2. June 2023. P. 45–64.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.08.2025  
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.09.2025  
Дата публікації: 26.09.2025